

Připomínky k návrhu zákona o ochraně utajovaných informací

verze prosinec 2004

Následující přehled podstatných **problematických míst**, které navrhovaná úprava obsahuje, se **týká rovněž změn vyplývajících ze změnového zákona**:

1. Radikálně se **rozšiřuje oprávnění Národního bezpečnostního úřadu, zpravodajských služeb a ministerstva vnitra, neboť jim dává právo přístupu do celé řady informačních systémů či prolomuje povinnost mlčenlivosti v citlivých agendách (část 9. až 14. změnového zákona)**. Je velice sporné, zda pro potřeby zkoumání okruhu bezpečnostních rizik je skutečně nezbytné umožnit přístup k bankovnímu tajemství, pojišťovacímu tajemství, burzovnímu tajemství, veškerým údajům správce daně, komplexním údajům správy sociálního zabezpečení a zdravotních pojišťoven. Jen samotný komplex údajů, které má správa sociálního zabezpečení, umožňuje vystopovat téměř kompletní životní dráhu jednotlivce, včetně informací týkajících se citlivých otázek soukromého života. Nutno zdůraznit, že do velké míry anonymním subjektům provádějícím bezpečnostní řízení tak budou zpřístupněny i údaje starší než je určená zpětná lhůta přezkumu bezpečnostní spolehlivosti osoby.

Logickým argumentem proti udělení takto širokého, zneužitelného a invazivního privilegia NBÚ, tajným službám a MV je, že za platné úpravy prověrky probíhají i bez přístupu k těmto informacím¹. Právo přístupu k takové sumě vysoce citlivých údajů by vyžadovalo z podstaty věci téměř nereálnou kontrolu samotných kontrolujících orgánů, zda přístup nezneužívají. Závažný dopad těchto změn přitom není v dokumentech prezentovaných NBÚ (např. předkládací zpráva vládě, informace zveřejněné na webových stránkách NBÚ) plně ozřejměn².

2. **Negativně lze hodnotit privilegované postavení utajovaných informací NATO či EU, ke kterým nemá bez prověrky přístup ani člen vlády (vyjma premiéra a ministra zahraničí), ombudsman, poslanci a senátoři (vyjma předsedů komor) (§ 58 odst. 1 a 11)**. Toto ustanovení již z hlediska zajištění elementárního chodu moci ve státě musí být považováno za zásadní překážku; navíc není ani označeno jako harmonizační. Vede k tomu, že se i běžní členové vlády a volení zástupci lidu budou muset podrobovat prověřování své osoby v bezpečnostním řízení, existuje-li jen teoretická možnost, že s utajovanými informacemi těchto nadnárodních uskupení přijdou do styku (což je pravidlem). Zakládá to rovněž vážné vychýlení dělby moci, neboť bezpečnostní řízení provádí NBÚ, tedy jeden z orgánů podřízených vládě, což zakládá velké riziko zvýšení jeho nežádoucího vlivu na demokraticky ustavené představitele státu, kteří jej mají kontrolovat.

Nadstandardní ochrana jakýchkoli tajných informací z EU i NATO (i nižších stupňů utajení) znamená, že administrativní rozhodnutí uvnitř těchto organizací budou mít vliv na výkon práce demokraticky ustavených ministrů suverénní země, na výkon práce obhájce demokratických práv občanů (ombudsmana) a na průběh procesů, kde se „jejich“ utajované skutečnosti řeší. Fakticky může jít až o vliv rozhodující o personálním obsazení těchto funkcí.

3. Možnost, aby NBÚ prověřoval na žádost státu NATO, EU či i jiného osoby v ČR, které jsou žadatelem prověřovány. NBÚ tedy získává právo prověřovat osoby, které nemusí vědět, že jsou prověřovány, neboť ustanovení nijak neomezuje podmínky prověřování (minimálně aby odpovídaly zásadě tuzemské úpravy, že prověřování nastává na žádost osoby) (**§ 109 odst. 2)**.

4. Spíše pozitivně lze hodnotit zachování materiálního i formálního znaku citlivé činnosti. To umožní vyvarovat se účelových či ad hoc vytvořených seznamů, typu platného nařízení č. 340/2002 Sb., která by omezila práva osob (zejména právo na svobodný výkon povolání) v případech, kdy je splnění materiálního znaku citlivé činnosti sporné. **Doprovodný změnový zákon** rovnou novelizuje atomový zákon, zákon o civilním letectví³, zákon o zahraničním obchodu s vojenským materiálem, kde některé činnosti týkající se provozu letišť a jaderných materiálů za citlivé označuje.

Obecně:

K opodstatněnosti samotného návrhu lze poznamenat, že **není zcela přesvědčivě vysvětleno, proč by měl být po pěti letech nahrazen zcela novým**(důvodová zpráva říká, že dnešní úprava je "poměrně složitá, nepřehledná, nejasně strukturovaná, neužívá jednoznačnou terminologii, a tak ve svém celku vyvolává potíže při své aplikaci". Není však zřejmé, nakolik tyto vlastnosti postrádá úprava navržená. Lze **souhlasit s druhým důvodem, a to, že procesní úprava je dnes nedostatečná**).

6.1.2005

JUDr. Ing. Helena Svatošová

Iuridicum remedium, o.s.

Koalice za utajování informací v demokratických mezích

¹ Relevantní informace umožňuje NBÚ získat § 8 platného zákona umožňující získávat informace z policejních evidencí a evidencí ministerstva vnitra a „potřebné informace u orgánů státu a organizací v rozsahu nezbytném pro plnění úkolů“.

² Např. podle dikce předkládací zprávy se pouze „*zpřesňujíoprávnění Úřadu a ve stanovených případech i zpravodajských služeb a Ministerstva vnitra k získávání a ověřování údajů nezbytných pro rozhodování v bezpečnostním řízení*“.

³ Zákony č. 18/1997 Sb. a č. 61/1988 Sb.